

Stopnišče Narodne galerije s pogledom v veliko baročno dvorano

NARODNA GALERIJA V LJUBLJANI

JANEZ ZORMAN

Narodna galerija v Ljubljani je med slovenskimi kulturnimi zavodi najmlajši. Prav zaradi mladosti pa mu je ime najožje zvezano z njegovim smislom in ciljem: biti kaŕipot za tvorbo likovne umetnosti na narodnem, v našem primeru slovenskem teritoriju od njenih početkov. Tak okvir bi se zdel komu glede na ogromni obseg likovne umetnosti, ki je ob glasbi najlaŕe umljiva svetovna duhovna sila, ozkosrčen in ne po vzorcu velikih galerij. In vendar je ta okvir edina moŕnost, da imamo galerijo, ki je za dom najpomembnejši narodno-vzgojni institut, za svet pa praktičen in umljiv pripomoček za spoznanje naše kulturne

orientacije in našega duhovnega izŕivljanja. Galerije velikih mest so v zvezi s svojim postankom v splošnem tipizirani domovi, v katerih je zbran ali se zbira cvet likovne umetnosti Evrope in sveta. V teh galerijah tudi strokovno orientirani ne najde zlahka domorodne produkcije v pregledni zvezi preteklosti s sedanostjo in teoretično poznanje umetnostne zgodovine evropskih narodov je kaj malo zadovoljeno z obiskom Pariza, Berlina, Londona, ki v njih ukaŕeljni iŕe praktične spopolnitve in poglobitve ob časovno povezanih originalih francoske, nemŕke ali angleŕke umetnosti. V Jugoslaviji je n. pr. beograjska galerija priloŕnostna

Pogled skoz sedem razstavnih dvoran s stropno svetlobo

zbirka internacionalne moderne, zagrebška internacionalne historične umetnosti; ljubljanska galerija pa je zbirka historične in moderne umetnosti Slovenije. Prvima dvema je potreben za izpopolnjevanje raznih skupin počasen, ali pa zelo drag sistem, da vzdrži umetnostne kvalitete svetovne paritete; Narodna galerija pa se izključuje s svojim programom iz take konkurence, ker jo vodi njen namen vedno k izhodišču: to je naša produkcija in njeno svojstvo; primerjajte, sodite, vrednotite! — Ta praktični in ekonomični organizem Narodne galerije je zvezan z razvojem naše umetnosti in je njegov naravni in enostavni rezultat. —

Lichtwark pravi: Muzeji so vedno odprti narodu in mu služijo brez razlike; so izraz demokratskega duha. Ob srednjeveških univerzah in akademijah prosvitljene dobe muzeji torej ne presegajo starosti 150 let, dasi so njih sestavine stare toliko, kolikor človeško veselje nad posestjo novih, zanimivih, lepih predmetov. Francoska revolucija je tudi osebno posest zbirk odprla za javni in

splošni užitek. Ob naglem razvoju znanosti so se vzporedno razvijali muzeji, se opredeljevali, cepili po raznih strokah in organizirali zopet v samostojnih telesih. Ljubljana ima 100 let star muzej enakega vzorca; iz njegove enote je že izšel Etnografski muzej, obrtni se pripravlja. V muzej se je stekala tudi produkcija likovne umetnosti s pomočjo daril in nakupov kot kulturno historičen dokument za dobe bivše dežele Kranjske; saj je bil ta teritorij kot križišče narodov in kultur bogat od pamtiveka tudi na umetnostno zgodovinskih spomenikih. Ali ta nabrana produkcija je bolj služila za ilustrativno pomagalo raznim namenom, katerim so bili čisti umetnostni vidiki podrejeni, kakor pa pobudi za razvoj domače umetnosti.

V drugi polovici preteklega stoletja smo že imeli domove, namenjene slovenski glasbi, književnosti, znanosti, gledališki umetnosti, narodni prosveti v Slovenski Matici, Glasbeni Matici, v gledališču, v Narodnih domovih; le likovna umetnost si še ni pridobila priznanja, da je tudi potreben atribut za narodno kulturo kljub obilnemu in vidnemu

Minister Ivan Hribar, utemeljitelj
Nar. galerije

† Ivan Franke, vodja
Mestne galerije

Dr. F. Windischer, predsednik
Nar. galerije

Janez Zorman, upravnik
Nar. galerije

umetnostnem inventarju in tradiciji po vsej deželi. (Mojstra slikarja, brata Šubica, sta izvršila vse svoje delo v tujini, ki ju je tudi preživljala.) — Intenzivno oblikovanje narodne vzgoje pa je vplivalo tudi na umetniški naraščaj tako, da si je utrdil ob »emigrantih« v tujini zavest kulturne enakovrednosti, potrebnosti, samostojnosti in borbenosti. Prav ob prehodu preteklega stoletja v naše, leta 1900. je razburila nepoznana skupina mladih slikarjev in kiparjev Ljubljano z razstavo, ki je bila obenem javna izpoved, da se nočejo več izgubljati v svetu, ampak snovati in delati doma. S tem je bil izpovedan program slovenske likovne umetnosti urbi et orbi in ž njim skonstruiran okvir za bodočo galerijo, brez premišljevanj o tradiciji in historiji! Smiselna, oživljena likovna produkcija je sedaj narekovala vse, kar je bilo nato storjenega v njen prid. V slikarstvu, kiparstvu, grafiki, stavbarstvu se je umikal tuji element domačemu; ljubitelji so že začeli kupovati, javne uprave tudi. Jakopič je postavil razstavní paviljon in je odprl slikarsko šolo; župan I. Hribar je mislil na pravcato galerijo in umetniško akademijo; publicistika je prešla iz uslužnosti in rodoljubja k stvarni pomoči in mlada inteligenca se je začela pripravljati za novo stroko. Klub »Sava« je prodiral doma, naraščaj mu je sekundiral v »Vesni« na Dunaju. Uspehi razstav v Londonu, Varšavi, na Dunaju, v Beogradu, v Sofiji s svojimi mednarodnimi priznanji so odpravili zadnje pomisleke. V 14 letih so se živi afirmirali doma in so obenem obudili delo svojih inventariziranih poklicnih prednikov k življenju. Leta 1916. je nanese slučaj, da je Trgovska zbornica izpraznila prostore v mestni hiši Kresiji. Da bi jih ne zasedlo vojaštvo, je župan dr. Tavčar naročil slikarju Ivanu Franketu, naj v njih namesti umet-

niško lastnino MOL, ki je obstojala v 80% iz nakupov del domačih umetnikov od leta 1900. Še v vojnem letu 1918. pa je bilo ustanovljeno 18. 10. društvo »Narodna galerija« z namenom, da bo skrbelo za to, da se zbere historična in moderna produkcija slovenske likovne umetnosti v čim popolnejšo celoto. Društveno delovanje in uspehi so poglavje za sebe, od katerega pa moramo naznačiti s finančne plati Hribarjev stavbní fond za primerno streho, dajatve mecenov A. Vodnika, R. Kollmana, Strahlov legat, ZTOI, Kmečko hranilnico, dotacije MOL, kr. banske uprave, mnogih občin in privatnikov, da poudarimo narodno kulturni čin darovateljev in splošne simpatije za našo likovno umetnost, ki ji je danes v Narodni galeriji dana vsa možnost reprezentance in razvoja.

Narodna galerija je po materialu sinteza izbranih del iz posesti mestne občine ljubljanske, kr. banske uprave dravske banovine, Narodnega muzeja ljubljanskega, Škofijskega muzeja, Spomeniškega urada, društva Narodne galerije in posojil privatnikov. Najstarejši eksponat je iz začetka 14. stoletja v gotski skupini, ki ji sledi preko skromne renesančne močna baročna skupina za 17. in 18. stoletje, tej klasicistična in romantična, ki naveže na realizem in sloge moderne umetnosti.

Narodna galerija je v tem zaokroženem konceptu narodno-kulturna dragocenost, ki potrebuje sredstev za eksistenco; z njo obenem pa tudi umetniki, da se ne bodo ponovila v naših analih popisana zapostavljanja duhovnih tvorcev, s katerih delom že danes branimo smisel svojega življenja. Zato naj bo v Slovencih in njih javnih upravah živa skrb za gmotne potrebe likovne umetnosti in umetnikov z geslom: mrtve branimo, žive hranimo.